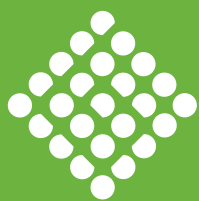

PEDAGOGISCH WERK 1

Angerenstein
WELZIJN

COLOFON

Uitgeverij: Edu'Actief b.v.

0522-235235

info@edu-actief.nl

www.edu-actief.nl

Auteur(s): M. Bakker, M. Beers, H. Brefeld, S. van Brouwershaven, V. Dalm, D. Gerets, M. van den Hof, S. van Mameren, U. Peters, E. van Poppelen, K. Stolk, T. Terwisscha van Scheltinga, M. Velthoen

Inhoudelijke redactie: A.E. de Koning

Bronvermelding: © Verbaal Visuele Communicatie BV, met dank aan Montessorischool Westervoort en Buurtcentrum De Lommerd, Arnhem

Titel: Angerenstein Welzijn, Pedagogisch werk 1

ISBN: 978 90 3722 963 9

Eerste druk, eerste oplage

© Edu'Actief b.v. 2016

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in compilatiewerken op grond van artikel 16 Auteurswet kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Edu'Actief, te vinden op www.edu-actief.nl.

INHOUDSOPGAVE

	Inleiding	8
Thema 1	Observatiemethoden	
	1.1 Reguliere observatie	12
	1.2 Observeren van bepaalde ontwikkelingsgebieden	14
	1.3 Observatiemethoden	16
	1.4 Observeren met KIIK!	22
	1.5 Verdieping: Bewust observeren	26
Thema 2	Fundamenten van ontwikkeling	
	2.1 Zeven fundamenteen	30
	2.2 Jongens versus meisjes	34
	2.3 Zelfbeeld	37
	2.4 De omgeving	40
	2.5 Verdieping: Schoolprestaties van jongens en meisjes	43
Thema 3	Ontwikkeling van 0 tot 23	
	3.1 Ontwikkeling baby	48
	3.2 Ontwikkeling peuter	54
	3.3 Ontwikkeling basisschoolkind	58
	3.4 Ontwikkeling puber	61
	3.5 Ontwikkeling adolescent	64
	3.6 Verdieping: Wilde kinderen	66
Thema 4	Ontwikkeling bij kinderen	
	4.1 Empathieontwikkeling	70
	4.2 Hechtingsontwikkeling	72
	4.3 Lachontwikkeling	74
	4.4 Tekenontwikkeling	76
	4.5 Morele ontwikkeling	81
	4.6 Verdieping: De digitale wereld	85

Thema 5 Stimuleren van ontwikkeling

5.1	Ontwikkelingsgericht werken	90
5.2	De baby	93
5.3	Dreumes en peuter	95
5.4	De kleuter	97
5.5	Het schoolkind	98
5.6	Verdieping: Vijf kernactiviteiten	100

Thema 6 Taalontwikkeling

6.1	Taal	104
6.2	Taalverwerving	106
6.3	Stadia en mijlpalen	107
6.4	Stimuleren van taal	112
6.5	Verdieping: Babygebarentaal	115

Thema 7 Voorlezen en vertellen

7.1	Voorlezen versus vertellen	122
7.2	Waarom voorlezen en vertellen	124
7.3	Voorlezen voor alle leeftijden	125
7.4	Voorlezen in de praktijk	128
7.5	Ongeletterdheid en laaggeletterdheid	133
7.6	Verdieping: Voorlezen op het vmbo	137

Thema 8 Spelen is ontwikkelen

8.1	Motor van ontwikkeling	142
8.2	Spelontwikkeling	144
8.3	Spelvormen	149
8.4	Spelen is ontwikkelen	152
8.5	Meisjes zijn anders dan jongens	153
8.6	Vrij en geleid spel	155
8.7	Verdieping: Als spelen niet vanzelf gaat	158

Thema 9 **Activiteiten**

9.1 Georganiseerde activiteiten	164
9.2 Vrij spel	170
9.3 Activiteiten buiten	175
9.4 Verdieping: Extra aandacht voor techniek	179

Thema 10 **Achterstanden en stoornissen**

10.1 Ontwikkelingsachterstand en -stoornis	184
10.2 Signalen	185
10.3 Oorzaak en gevolg	188
10.4 Ontwikkelingsstoornissen	190
10.5 Motorische en leerstoornissen	194
10.6 Aandachtsstoornissen	197
10.7 Verdieping: Diagnosticeren met DSM	201

Thema 11 **Problemen en stoornissen**

11.1 Problemen bij het leren	206
11.2 Gedragsproblemen	209
11.3 Gedragsstoornissen	212
11.4 Interventieprogramma's	216
11.5 Verdieping: Preventief werken	218

Thema 12 **Begeleidingsmethodieken**

12.1 Begeleidingsmethodieken	222
12.2 Ben ik in Beeld	223
12.3 Boekenpret	226
12.4 De Taallijn	229
12.5 Startblokken en Basisontwikkeling	231
12.6 Verdieping: SPEEL	234

Thema 13 **Motiveren**

13.1	Motivatie	238
13.2	De verwachtingstheorie van Vroom	241
13.3	De attributietheorie	243
13.4	De doelorïentatietheorie	246
13.5	Coaching van kinderen	248
13.6	Verdieping: De zelfdeterminatietheorie	251

Thema 14 **Pedagogische Vernieuwing**

14.1	Pedagogiek en de reformbeweging	256
14.2	Maria Montessori	259
14.3	Peter Petersen	260
14.4	Helen Parkhurst	261
14.5	Célestin Freinet	263
14.6	Rudolf Steiner	265
14.7	Janusz Korczak	266
14.8	Loris Malaguzzi	268
14.9	Emmi Pikler	270
14.10	Verdieping: Recente onderwijsvernieuwing	273

Thema 15 **Opvoedmethoden**

15.1	Opvoeden	278
15.2	Opvoed- en begeleidingsmethode	279
15.3	Gordonmethode	280
15.4	Feuersteinmethode	284
15.5	Triple P	287
15.6	Verdieping: Opvoeden volgens Jo Frost	291

Thema 16 **Werken met de groep**

16.1	Groepen	298
16.2	Soort groep	300
16.3	Groepsklimaat	303
16.4	Regels en afspraken opstellen	306
16.5	Bij de groep horen	307
16.6	Verdieping: Theory of Mind	310

Thema 17 **Pesten**

17.1 Sociaal probleem	314
17.2 Rollen	317
17.3 Vormen	319
17.4 Signalen en gevolgen	320
17.5 Acties	324
17.6 Verdieping: Onderlinge kindermassage	327

Thema 18 **Cyberpesten**

18.1 Cyberpesten	332
18.2 Cyberpesten voorkomen en stoppen	335
18.3 Meldcode, meldplicht en beroepscode	338
18.4 Weerbaarheid	341
18.5 Verdieping: De kinderombudsman	344

Thema 19 **Kinderparticipatie**

19.1 Kinderparticipatie	350
19.2 Pedagogische doelen	353
19.3 Taken bij kinderpaticipatie	355
19.4 Werkvormen	360
19.5 Implementatie	362
19.6 Verdieping: Participatieladder van Shier	364

Thema 20 **Rouwverwerking bij kinderen**

20.1 Verlies en rouw	370
20.2 Fases van het rouwproces	371
20.3 Rouw en leeftijdsfase	374
20.4 Signalen van rouw	378
20.5 Verdieping: Rouw, cultuur en religie	383

Index	386
--------------------	------------

INLEIDING

Angerenstein Welzijn is een complete serie leermiddelen voor de kwalificatiedossiers van Welzijn en is geschikt voor de volgende kwalificatiedossiers:

- Maatschappelijke zorg
- Pedagogisch werk
- Sociaal werk.

Angerenstein Welzijn bestaat in de kern uit boeken met theorie. De boeken van Angerenstein Welzijn kennen de volgende opbouw:

Opbouw boeken Angerenstein Welzijn

Profielboeken
Basisprofielboeken
Generieke boeken

Dit boek is een van de twee basisprofielboeken voor het dossier pedagogisch werk. De theorie bestaat uit drie onderdelen:

- 1 basistheorie
- 2 kritische beroepssituatie
- 3 verdiepingstheorie.

Basistheorie

De basistheorie bevat informatie die relevant is voor de pedagogisch medewerker en de onderwijsassistent. De theorie wordt verlevendigd met voorbeelden uit het welzijnswerkveld. Belangrijke begrippen worden uitgelegd in de tekst en aangeduid met een paarse kleur.

Kritische beroepssituatie (KBS)

In de KBS word je geconfronteerd met een probleemstelling of dilemma waarbij je niet kunt terugvallen op routinematig handelen. Online vind je bij elke KBS aanvullende opdrachten.

Verdiepingstheorie

Elk thema heeft een verdiepende paragraaf waar het thema verder wordt uitgediept.

Daarnaast kent Angerenstein Welzijn enkele online-aanvullingen die beschikbaar zijn via www.angerenstein.nl/welzijn. Het gaat om de volgende aanvullingen:

- verwerkingsopdrachten
- uitdagingen.

Verwerkingsopdrachten

Bij ieder thema horen enkele verwerkingsopdrachten. Deze opdrachten helpen je de informatie uit de theorie te verwerken.

Uitdagingen

Tijdens de uitdaging werk je met meerdere studenten aan een grote opdracht waarbij een beroep gedaan wordt op jouw samenwerkingsvaardigheden en jouw creativiteit. De uitdaging levert altijd een product op dat wordt beoordeeld.

Veel plezier en succes met het werken met Angerenstein Welzijn!

T H E M A

01

OBSERVATIEMETHODEN

Observaties zijn erg belangrijk in de kinderopvang en in het onderwijs. Mede daarom zijn er ook zoveel verschillende observatiemethoden. Als pedagogisch werker of onderwijsassistent volg je de ontwikkeling van kinderen. Deze ontwikkeling leg je vast in het kindvolgsysteem. In dit kader heb je dus zeker te maken met observeren. Het is goed dat je kennis hebt van observatiemethoden en hun doelen en dat je weet hoe je bewust observeert.

Inhoud thema:

- 1.1 Reguliere observatie
- 1.2 Observeren van bepaalde ontwikkelingsgebieden
- 1.3 Observatiemethoden
- 1.4 Observeren met KIIK
- 1.5 Verdieping: Bewust observeren

1.1 Reguliere observatie

Medewerkers in kindercentra of in het basisonderwijs observeren kinderen regelmatig. Dit kan nodig zijn, omdat er een aanleiding is, zoals een gedragsverandering of een achterstand in de ontwikkeling. Maar je kunt ook observeren om gegevens te verzamelen over de ontwikkeling van een kind, zonder dat er een aanleiding is. Deze vorm van observatie heet **reguliere observatie** en gebruik je om het kind te volgen in zijn ontwikkeling. Dit gebeurt ook in het basisonderwijs. De observaties gebruik je voor de opbouw van het **kindvolgsysteem**. Dit is een informatiesysteem waarin je gegevens vastlegt over de ontwikkeling, mogelijkheden en behoeften van kinderen.

1.1.1 Doel reguliere observaties

Kindercentra zijn bedoeld voor groepsopvang, maar spelen ook in op de behoeften van een individueel kind. Dat geldt ook voor het basisonderwijs. Observaties kunnen een goed hulpmiddel zijn om hierin inzicht te krijgen. De informatie uit reguliere observaties heeft als doel:

- zoveel mogelijk informatie verzamelen over de kinderen en de groep
- kunnen inspelen op individuele behoeften van een kind
- inzicht krijgen in de beste benadering van een kind of een groep
- informatie verzamelen om ouders te kunnen informeren over de ontwikkeling van hun kind
- teams inzicht geven in het welbevinden van hun groep en hun individuele kinderen.

1.1.2 Longitudinale observatie en cross-sectional observatie

Observeren kan gebeuren op verschillende manieren. Bij de **longitudinale observatie** volg je een kind gedurende een lange periode.

Annemarie volgt Mieke. Ze observeert haar zelfredzaamheid tijdens het eten, maar ook of Mieke bij het naar buiten gaan haar jas kan aantrekken. En als Mieke naar de wc gaat, observeert ze of Mieke dat zelfstandig kan.

Zou het Mieke lukken om haar jas aan te trekken?

Bij de **cross-sectional observatie** observeer je meerdere kinderen tegelijk op hetzelfde onderdeel. Je maakt daarbij gebruik van een observatieformulier. Je observeert kinderen tijdens vrij spel of je bedenkt een opdracht waarbij je het gekozen onderdeel goed kan observeren.

Alle kinderen van kinderdagverblijf De driewieler zijn aan het eten. Annemarie observeert de oudste kinderen. Ze noteert in hoeverre ze zelfstandig kunnen eten. Ze kijkt of ze zelf een boterham kunnen smeren en beleggen, of ze netjes uit hun beker kunnen drinken, of ze de boterham in stukje kunnen snijden.

1.2 Observeren van bepaalde ontwikkelingsgebieden

Kinderen observeer je op verschillende gebieden. Zo kijk je naar de zelfredzaamheid, weerbaarheid, taalontwikkeling, creativiteit, spelgedrag en motoriek. Bij het observeren zijn er verwachtingen die horen bij de ontwikkeling op een bepaalde leeftijd.

1.2.1 Zelfredzaamheid, weerbaarheid en creativiteit

Zelfredzaamheid is het vermogen om zelfstandig dagelijkse handelingen uit te voeren. Tijdens de observatie kijk je naar wat een kind zelfstandig kan. Denk bijvoorbeeld aan het zelfstandig naar de wc gaan.

Weerbaarheid is het vermogen van een kind om voor zichzelf op te komen en hoe het zich handhaaft in een groep. Durft het kind te zeggen dat het iets niet wil of vervelend vindt? Bij creativiteit kijk je naar de manier waarop een kind experimenteert met dingen en hoe het ontdekt op welke manier het kan omgaan met materiaal en met zijn omgeving. Je kijkt ook of een kind altijd hetzelfde doet met hetzelfde speelgoed en of dat het er een nieuwe betekenis aan weet te geven.

IN DE PRAKTIJK

Clemens werkt in peuterspeelzaal 't Kikkertje. Hij is ook onderwijsassistent op een basisschool. Hij weet dus wel iets af van de ontwikkeling van kinderen. Dat vindt hij namelijk reuze interessant. Clemens mag de reguliere observaties doen in de peuterspeelzaal en is nu bezig met de observatie van de creativiteit van Sanne. Vandaag observeert hij tijdens het buitenspelen en hij ziet dat Sanne in de zandbak een mooi bouwwerk aan het maken is. Ze zoekt er ook stokjes

en losse bladeren bij en maakt er een soort hut van. Ze experimenteert er op los. Clemens vindt het zo boeiend dat hij bijna vergeet iets te noteren op zijn observatieformulier.

1.2.2 Taalontwikkeling, spelgedrag en motoriek

Taalontwikkeling observeer je door te kijken naar de woordenschat en zinsbouw van een kind. Je let ook op de uitspraak van bepaalde klanken.

Bij spelgedrag kijk je naar de manier waarop een kind met andere kinderen omgaat. Speelt het kind samen of naast elkaar. En hoe gaat dat spelen dan, beleeft het kind er plezier aan? Je kijkt ook of spelgedrag passend is voor de leeftijd van het kind. De ontwikkeling van de motoriek houd je in de gaten door te kijken naar fijne en grove motoriek van het kind. Hoe beweegt het kind en is dit passend voor zijn leeftijd? **Grove motoriek** is de ontwikkeling van de grote bewegingen, zoals lopen, kruipen en rollen. **Fijne motoriek** betreft de kleinere bewegingen, zoals knippen met een schaar of een veter strikken.

Kijken naar de grove motoriek.